

vací, vzájemné výhody v obchodním styku mateřských zemí s koloniemi, přípuštění k pobřežní plavbě (cabotage) a k rybařství ve vodách pobřežních.

§ 33. Smlouvy tarifní a tarif dvojité.

I. Také ve státech s tarifními smlouvami je tarifní dualismus: vyšší celní tarif autonomní proti státům, s nimiž není uzavřena smlouva obchodní, a nižší tarif konvenční proti všem státům smluvním (byť třebas i jen na podkladě nejvyšších výhod). Tento nižší celní tarif konvenční však vzchází teprv po zakončení tuzemského celního zákonodárství z dodatečných, někdy dlouhých a obtížných vyjednávání a konečné dohody tuzemské vlády s cizinou, kdežto při soustavě dvojitého tarifu, jak vyvinula se zejm. ve Francii, je tento minimální tarif právě tak jako onen vyšší tarif generální dán rovněž, a sice výlučně, jen vlastním tuzemským zákonodárstvím a současně s tarifem generálním.

Obě soustavy, tarifních smluv i tarifu dvojitého, mají své přednosti. Soustava tarifních smluv

dovoluje individuální posuzování jednotlivých zemí, zřetel ke zvláštnostem, přáním a potřebám každého jednotlivého národního hospodářství;

zajišťuje jistou stálost poměrů, která je žádoucí zvláště pro průmyslový export;

ponechává více volnosti vládě, aby dle dočasných poměrů a nepředvídatelných druhdy skutečností hospodářských sama (po vyslechnutí interesentů) určila potřebnou míru celních ústupků vůči druhému kontrahentovi, klade tedy větší váhu na docílení dohod celních, vylučuje však fakticky parlament z vlivu na sjednání dohod obchodních. Tarifní smlouvy sjednané oboustrannými vládními plnomocníky může totiž parlament vnitřně nepřipravený již jen jakožto hotový celek buď přijmouti nebo zamítnouti, zamítnutí pak, kdyby parlament s nimi nesouhlasil, je velmi neschůdné, ježto by mohlo způsobiti i nesnáze politické.

Naproti tomu francouzská soustava »autonomního dvojitého tarifu«

předem přesně ohraničuje a zúžuje okruh ústupků, jež lze vůbec učiniti celní cizině, zabezpečuje tudíž ochránářské snahy tuzemské mnohem účinněji před překvapujícími obraty liberálními, příkládá tedy menší význam sjednáním dohod se státy třetími,

zjednává větší stabilitu v poměrech podnikatelských a zajišťuje tuzemským sborům zákonodárným rozhodnější vliv na poměry celněpolitické.

S druhé strany se proti dvojitému tarifu činí vážné námitky. Dvojitý tarif je sice zařízení s tendencí demokratickou, mohou se však při něm druhdy v mnohohlavém parlamentě na úkor skutečných zájmů země uplatnití náhodné vlivy, stranická agitace, řečnická obratnost a pod., kdežto při jednáních obchodně-smluvních si může vláda podrobné informace o skutečných poměrech opatřit přesněji, úplněji a spolehlivěji a může lépe posoudit politické účinky smluv obchodních.

Dvojitý tarif je dále příliš tuhý a šablonovitý a dospívá nutně k vysokým sazbám, jelikož musí chránit tuzemsko především proti těm zemím, které soutěží s tuzemskem za podmínek pro sebe nejpříznivějších.

Obchodněpolitická samostatnost spojená s dvojitým tarifem umožňuje sice ovládnutí tuzemského trhu a provedení potřebných opatření dle měnlivých konjunktur hospodářského života v tuzemsku, je však opět s to ohrozit rozvoj exportu.

Dvojitým tarifem nelze též dosíci trvalejšího vázání celních sazeb s cizinou na delší řadu let, protože parlament tuzemský může sazby kdykoliv zvýšit v neprospěch ciziny.

Konečně minimální tarif chrání sice stát před přílišným vymáháním celních úlev se strany cizího státu při jednáních obchodně-smluvních, avšak též cizina zná již napřed konečnou hranici celních ústupků, jichž vůči tuzemsku dosíci může.

III. Nejčelnějším státem dvojitého autonomního tarifu jest *Francie*, která přešla k tomuto systému, když Bismarckovská obchodní politika Německa na podkladě výhodnostní doložky frankfurtského míru z r. 1871 těžila jednostranně z obchodních smluv uzavíraných Francií, sama však neuzavírala tarifních smluv, z kterých by byla mohla těžit Francie. Po delších přípravách uzákoněn tudíž 11. lednem 1892 režim dvojitého tarifu autonomního, jehož účinnost byla časem dalšími opatřeními ještě sesilována.

Tak zvláště skoro všechny »moučné potraviny« (obilí, luštěniny atd.) i jiné agrární a koloniální produkty francouzské nebyly vůbec do minimálního tarifu pojaty a vyhrazeny tedy generálnímu tarifu, zákonodárstvím francouzským libovolně určitelnému. Od r. 1897 má vláda právo (*loi du cadéenas* z 9. července 1897)

každé zvýšení cla na obilí, víno, dobytek nebo čerstvé maso, jež by v nějaké zákonné předloze požadovala, prozatímně ihned v působnost uvéstí (podobně v Řecku a Španělsku). Konečně generální tarif, platný pro všechny státy největších výhod nepoživající, může být proti státům, pokládaným hospodářsky za nepřátelské, ještě kdykoliv zvýšen.

Zesílená takto celní ochrana přivodila skutečně ve Francii větší výrobu v tuzemsku i příznivější poměr spotřeby zboží domácího k cizozemskému.

Také novější celní zákonodárství francouzské vyznačovalo se nechtím k trvalejší smluvní vázanosti. Obchodní smlouvy francouzské byly skoro vždy kdykoliv, většinou na rok, avšak i jen na 6 nebo dokonce 3 měsíce vypověditelné, delší trvání bývalo smluveno jen tam, kde se měla účinněji vázati cizina, nikoli Francie (s Bulharskem, Srbskem, Egyptem, Ethiopií, Japonskem).

Francie není však ani historicky první ani jedinou zemí dvojitého tarifu. Ještě před Francií mělo autonomní dvojitý tarif Š p a n ě l s k o (od r. 1877), nižší tarif byl však vládou v obchodních smlouvách opětovně snižován, dvojitý tarif podržen však v principu i při tarifních změnách v r. 1886 a 1892 i v celním tarifu od 1. července 1906.

Po Francii následovalo r. 1893 R u s k o, kde se minimální sazby rovnaly dosavadním sazbám konvenčním a sazby maximální byly vyměřeny 20—30 proc. přírůžkou na cla minimální, majíce vlastně ráz cel negociačních (vyjednávacích). I s minimálních cel však musilo Rusko hned v prvních nových smlouvách s Francií a Německem učiniti ústupky, takže mělo pak tarif trojí (konvenční, minimální a maximální) a vrátilo se posléze v celním tarifu z 13. června (st. kal.) 1903 k jednotnému tarifu generálnímu, vedle něhož platil tarif konvenční dle obchodních smluv uzavřených s Francií, Německem a Rakousko-Uherskem.

R. 1892 (30. prosince st. kal.) zavedlo dvojitý tarif i Ř e c k o, minimální sazby však smlouvami s Belgií a Německem sníženy, r. 1897 a 1903 zaveden dvojitý tarif i v N o r s k u, avšak zde minimální sazby byly pravidlem i proti státům, s nimiž nebylo smluv, kdežto sazby maximální zaváděly se jen výjimečně královským dekretem jako cla odvetná, a v l. 1904 a 1905 zaveden i v S r b s k u a Č e r n é H o ř e.

V jiných dílech světa zavedla dvojitý tarif B r a s i l i e, aby za snížení cla na zboží dovážené z Unie dosáhla od této opět

snížení cla na kávu, a vynutila pak jeho použitím snížení cel na kávu i ve Francii a v Itálii.

V Americké Unii samé r. 1909 prohlášeny celní sazby zákonně stanovené Payne-Aldrichovým tarifem za minimální tarif, platný pro státy s americkými výrobky nikoli nespravedlivě (neslušně) zacházející, kdežto pro ostatní byla cla automaticky zvýšena o 25 proc. jako tarif maximální.

Vrcholu dosáhl tento směr v celním tarifním zákoně kanadském z 12. dubna 1907, který zná skoro u každého druhu zboží 3 tarify.

Avšak ani státy se smluvními tarify neodolaly proudu, domáhajícímu se zákonného stanovení minimálních celních sazeb, zejm. pro agrární celní ochranu.*)

§ 34. Tržební svoboda a dovozná cla ve smlouvách obchodních.

I. Svobodou tržby rozuměla se za merkantilismu v 17. stol. volnost vyvážeti drahé kovy, jindy opět právo obchodovati bez povinného přístupu k privilegované společnosti obchodní, v 18. století i volnost vývozu. Škola manchesterská stotožňovala za příkladem fysiokratů svobodu obchodu (free trade, libre échange) jak s bezcelností, tak se všemožným odstraněním nepřímého zdanění (immunité).

Můžeme-li obchodní svobodou v širším smyslu rozuměti onu hospodářskoprávní rovnost tuzemská a ciziny, státních příslušníků (nationaux) i nepřislušníků, tedy jakési promítnutí svobody a soutěžní rovnosti, uvnitř státu již dávno dosažené i provedené, i naproti cizině, nechť jde o svobodný pohyb a usazování se, o provozování obchodů a nabývání majetku a pod., rozumí se obchodní (tržební) svobodou v užším a obvyklém smyslu toliko jedna z přčetných stránek oné širší svobody, totiž ona, která se týká mezinárodního pohybu zboží a dávek (cel) s ním spojených.

*) Tak v Německu dle celního zákona z 25. prosince 1902 nesmělo býti obchodními smlouvami sníženo clo na žito pod 5 M, pšenici a špaldu pod 5.50 M, u sladového ječmene pod 4 M, u ovsa pod 5 M za q, v Rakousko-Uhersku dle celního tarifu z 13. února 1906 č. 20 ř. z. stanovena pro pšenici, žito, ječmen, oves a kukuřici minimální tarifní sazba 6.30, 5.80, 4.80, 2.80 K s nevelikým rozpětím 1.20 K na q proti clu maximálnímu; sazby minimální přijaty pak v potomních smlouvách jako konvenční.